

وامهای تکلیفی و سیاستگذاری جهاد در توزیع آن بین اشتغال و تکنولوژی

● علی خزاعی
● مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی

روستایی با روندی نزولی از ۵۸ درصد در سال ۱۳۶۷ به ۴۷ درصد در سال ۱۳۶۹ رسید و سپس با روندی صعودی به ۶۳ درصد در سال ۱۳۷۵ افزایش یافت. به عبارت دیگر با افزایش نرخ تورم بانکهای تجاری، برای پرداخت وام به روستا به علت پایین بودن نرخ سود تمایل کمتری وجود داشت.

وامهایی که بانک کشاورزی اعطا می‌کند به دو صورت وامهای مستقیم و وامهای تکلیفی است. وامهای مستقیم از سرمایه بانک پرداخت می‌شود، در حالی که وامهای تکلیفی براساس مبلغی که دولت در بودجه سالانه تعیین کرده از سرمایه بانکهای تجاری اعطا می‌شود (۳) که بیشتر آن از طریق بانک کشاورزی توزیع می‌گردد. جدول شماره (۱) وامهای تکلیفی اعطایی بانک کشاورزی را نشان می‌دهد. سهم وامهای تکلیفی بانک کشاورزی از کل اعتبارات پرداختی از ۲۲ درصد یا ۱۴۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ به ۱۶ درصد یا ۲۱۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۹ کاهش یافته و سپس به ۳۴ درصد یا ۲۰۱۵

بررسی تحولات تسهیلات تکلیفی در بانک کشاورزی

اگر چه آمار کلی اعطای اعتبارات بانکی به بخش کشاورزی و روستا موجود نیست، اما با استفاده از مانده مطالبات بانکی و تعیین سهم بانک کشاورزی و بانکهای تجاری (۱) و سپس تبدیل سهم مذکور به ارزش وام از طریق تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی (۲)، می‌توان به کل تسهیلات مستقیم و تکلیفی اعطایی به بخش کشاورزی و صنایع روستایی دست یافت که در جدول شماره (۱) آورده شده است. براساس این جدول، کل اعتبارات بانکی اعطایی به بخش کشاورزی و صنایع روستایی از ۶۵۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ به ۵۸۶۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۵ رسیده است که می‌توان آن را به دو دوره ۶۷-۱۳۷۱ و ۷۲-۱۳۷۵ تقسیم کرد. در دوره اول نرخ متوسط رشد سالانه ۳۲ درصد می‌باشد که در دوره دوم به ۲۵ درصد رسیده است. سهم بانک کشاورزی از کل اعتبارات بانکی پرداختی به بخش کشاورزی و صنایع

مقدمه

اعتبارات بانکی یکی از ابزارهای مهم سیاست پولی دولت در سالهای بعد از انقلاب است. زیرا دولت برای سیاستهای حمایتی در بخش کشاورزی و روستا معمولاً از سه ابزار مهم یارانه، قیمت گذاری و اعتبارات بانکی استفاده می‌کند. اهمیت اعتبارات بانکی در سیاستهای حمایتی از آن جهت است که دولت بابت اجرای آن هزینه‌ای را صرف نمی‌کند و آنچه را پرداخت می‌نماید، پس از مدتی بازپرداخت می‌شود. این مسئله زمانی که دولت با مشکلات مالی مواجه است از اهمیت بیشتری برخوردار می‌باشد، به خصوص وقتی که وام گیرنده را به طور غیرمستقیم به افزایش تولید مجبور نماید تا توان بازپرداخت وام را داشته باشد. در این مورد اعتبارات تکلیفی اهمیت بیشتری دارند، زیرا سیاست توزیع آن توسط دولت انجام می‌گیرد. بنابراین آشنایی با چگونگی توزیع وامهای تکلیفی جهاد می‌تواند سیاستگذاری آن را در انتخاب کار یا سرمایه مشخص نماید.

میلیارد ریال در سال ۱۳۷۵ رسیده است. این تغییرات نشان‌دهنده این است که دولت در سیاست‌گذاری اقتصادی سعی داشته با افزایش سهم اعتبارات تکلیفی بخش کشاورزی، مشکلات ناشی از تورم را در این بخش کاهش دهد و از این طریق سرمایه بیشتری به روستاها انتقال دهد، اما از سوی دیگر بانک کشاورزی به دلیل پرداخت یارانه بابت تفاوت نرخ سود تعیینی از طرف دولت و نرخ سود وامهای بخش کشاورزی، سالانه مبلغی به بانکهای تجاری بدهکار می‌شود. اگر چه دولت پرداخت آن را تضمین نموده، اما تاکنون مبلغی را پرداخت نکرده است. به طوری که تا سال ۱۳۷۷ یارانه پرداختی بانک کشاورزی به ۹۸۰ میلیارد ریال رسیده است. (۴) مراحل دریافت اعتبارات تکلیفی به این صورت است که شرایط پرداخت در بانک کشاورزی از طریق تبصره‌های عمرانی قانون بودجه تعیین و پس از تدوین آیین نامه اجرایی آن، بانک کشاورزی به متقاضیان معرفی شده از سوی وزارتخانه‌های کشاورزی، جهاد

سازندگی، تعاون و صنایع وام پرداخت می‌کند(۵). بنابراین مستقاضیان مربوطه بخصوص برای طرحهای تولیدی مورد نظر جهاد مجبور به تهیه طرح توجیه فنی برای ادارات جهاد هستند تا پس از تأیید به بانک کشاورزی معرفی شوند (۶) تا بعد از آن با آنها مانند متقاضیان وامهای مستقیم برخورد شود. روند اعطای تسهیلات تکلیفی بانک کشاورزی در جدول شماره (۲) نشان داده شده است. براساس این جدول در سال ۱۳۷۰ معادل ۳۳۰/۸ میلیارد ریال وام تکلیفی از طرف بانک کشاورزی به ۷۰۵۱۸ طرح اعطا شده است که از این مبلغ ۲۶/۳ میلیارد ریال یا ۸ درصد آن مربوط به وامهای تبصره (۳) یا ایجاد واحدهای تولیدی جدید می‌باشد. (۷) که بین ۱۷۶۲۶ طرح توزیع شده و ۳۰۴/۵ میلیارد ریال یا ۹۲ درصد نیز از طریق تبصره (۴) برای تأمین سرمایه در گردش (۸) ۵۲۸۹۲ طرح مورد استفاده قرار گرفته است. در سال ۱۳۷۱ کل وامهای تکلیفی اعطا شده توسط بانک کشاورزی به ۴۶۵/۸ میلیارد ریال رسیده

که نسبت به سال ۱۳۷۰، ۴۱ درصد رشد داشته و این مبلغ بین ۸۷۹۲۲ طرح توزیع شده است که ۶۸/۵ میلیارد ریال آن از طریق تبصره (۳) برای ۱۸۲۲۲ طرح و ۳۹۷/۳ میلیارد ریال آن از طریق تبصره (۴) و برای ۶۹۷۰۰ طرح اختصاص یافته است.

در سال ۱۳۷۲ با اضافه شدن دو تبصره دیگر، تسهیلات اعطا شده به ۸۵۵/۷ میلیارد ریال رسید که ۱۷۲/۵ میلیارد ریال آن از طریق تبصره (۳) به ۲۰۱۶۳ طرح و ۶۳۷/۵ میلیارد ریال نیز از طریق تبصره (۴) برای ۶۲۰۵۵ طرح پرداخت گردید. ضمناً از سایر تبصره‌ها نیز در مجموع ۱۳۱ میلیارد ریال به ۵۸ هزار طرح اعطا شده است.

در سال ۱۳۷۳، ۱۲۴۰/۳ میلیارد ریال تسهیلات تکلیفی پرداخت شد که از این مبلغ ۲۲۹ میلیارد ریال آن از تبصره (۳) و ۷۱ درصد نیز از طریق تبصره (۴) بین ۵۳ هزار طرح توزیع گردید. از سایر تبصره‌ها نیز ۱۵۳ میلیارد ریال تسهیلات اعطا شده است. در سال ۱۳۷۴ با افزایش یک تبصره دیگر،

جدول شماره (۱): آمار وامهای اعطایی به بخش کشاورزی و صنایع روستایی در سالهای ۶۷-۱۳۷۵

واحد: میلیون ریال

بانک کشاورزی				کل	سال
سهم وامهای تکلیفی	ارزش وامهای تکلیفی	درصد از کل	ارزش کل		
۲۲	۱۴۷	۵۸	۳۱۲	۶۵۹	۱۳۶۷
۱۸	۱۶۳	۵۰	۴۴۴	۸۸۸	۱۳۶۸
۱۶	۲۱۰	۴۷	۶۲۶	۱۲۷۹	۱۳۶۹
۱۸	۳۳۱	۵۲	۹۵۷	۱۸۴۰	۱۳۷۰
۲۳	۴۶۶	۵۴	۱۰۷۶	۱۹۹۱	۱۳۷۱
۲۳	۸۵۶	۵۸	۱۷۵۲	۳۰۲۰	۱۳۷۲
۳۲	۱۲۴۰	۶۲	۲۳۶۳	۳۸۱۲	۱۳۷۳
۳۲	۱۷۰۰	۶۳	۲۳۶۲	۵۳۳۶	۱۳۷۴
۳۴	۲۰۱۵	۶۳	۳۶۹۵	۵۸۶۵	۱۳۷۵

ماخذ: ۱- مرکز آمار، سالنامه آماری سال ۱۳۷۵، مرکز آمار ایران، ۱۳۷۶. ۲- بانک کشاورزی، گزارش عملکرد سالهای ۶۷-۱۳۷۵، بانک کشاورزی

تعداد تبصره‌ها به ۶ مورد رسید و تسهیلات اعطایی با رشد ۳۷ درصدی به ۱۶۹۹/۵ میلیارد ریال افزایش یافت. از این مبلغ، ۴۶۵ میلیارد ریال (یا ۲۷ درصد) آن برای ایجاد یا تکمیل ۱۴ هزار واحد تولیدی از طریق تبصره (۳) و ۱۰۸۱ میلیارد ریال (یا ۶۳ درصد) نیز برای تأمین کسری سرمایه در گردش ۵۶ هزار واحد تولیدی یا تعاونیهای تولیدی پرداخت شده است. همچنین ۱۵۳ میلیارد ریال (یا ۹ درصد) تسهیلات تکلیفی از طریق تبصره‌های دیگر به ۳۶ هزار واحد تولیدی پرداخت شده است و در نسیه‌های در سال ۱۳۷۵، ۲۰۱۵ میلیارد ریال تسهیلات تکلیفی بین ۱۲۱ هزار واحد تولیدی توزیع شده است که نسبت به سال قبل ۱۸ درصد افزایش داشته است. از این مبلغ ۳۰۱/۶ میلیارد ریال (یا ۱۸ درصد) آن از طریق تبصره (۳) و برای ایجاد واحدهای تولیدی به ۱۵ هزار طرح پرداخت شده و ۱۱۰/۵ میلیارد ریال (یا ۶۵ درصد) نیز برای تأمین کسری سرمایه در گردش واحدهای

تولیدی از طریق تبصره (۴) و به ۴۷۹۸۹ واحد تولیدی یا تعاونی اعطا شده است. سایر تبصره‌ها نیز با ارقامی بیشتر از سال ۱۳۷۴ جمعاً ۶۱۲ میلیارد ریال که ۳۶ درصد وامهای تبصره‌ای است به ۵۷ هزار طرح اعطا شده است.

به طور کلی اعطای تسهیلات تکلیفی در طی سالهای ۷۰-۱۳۷۵ نشاندهنده این است که شرایط تورمی موجب شده است تا واحدهای تولیدی با کسری سرمایه در گردش مواجه شوند و تقاضای آنها برای وام افزایش یابد. به گونه‌ای که ۶۵-۹۲ درصد تسهیلات تکلیفی از طریق تبصره (۴) پرداخت شده است.

از طرفی به طرحهای تبصره (۴) یارانه‌ای تعلق نمی‌گیرد. (۹) و مدت بازپرداخت آن یک ساله است. بنابراین بانک کشاورزی تمایل بیشتری به پرداخت این نوع وام تکلیفی دارد. با این حال سهم وامهای تبصره (۴) روند کاهشی داشته، زیرا از ۹۲ درصد در سال

۱۳۷۰ به ۶۵ درصد در سال ۱۳۷۵ رسیده است و علت آن نیز افزایش تعداد تبصره‌های جدید می‌باشد که از ۲ تبصره در سال ۱۳۷۰ به ۷ تبصره در سال ۱۳۷۵ رسیده است.

اعتبارات تکلیفی در جهاد

از آنجایی که در وامهای تکلیفی، وزارت جهاد باید متقاضیان واجد شرایط را به بانک کشاورزی و بانکهای تجاری معرفی کند، بررسی چگونگی توزیع تسهیلات از نظر تبصره و زیربخشی که وام به آن اختصاص یافته، می‌تواند تا حدی سیاستگذاری این وزارتخانه را در زمینه توسعه بخش کشاورزی و صنعت در روستا مشخص نماید.

توزیع تسهیلات تکلیفی در سالها ۶۸-۱۳۷۱ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۶۸، ۵۸ میلیارد ریال وام توزیع شده است که ۷۳ درصد آن مربوط به تبصره (۴) و ۲۶ درصد مربوط به تبصره (۳) می‌باشد. در سال ۱۳۶۹ سهم جهاد از وامهای تکلیفی کاهش یافته و به

جدول شماره (۲): آمار وامهای تکلیفی اعطایی از طریق بانک کشاورزی در سالهای ۶۷-۶۷

نام تبصره	۱۳۷۰		۱۳۷۱		۱۳۷۲		۱۳۷۳	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۳	۱۷۶۲۶	۲۶/۳	۱۸۲۲۲	۶۸/۵	۲۰۱۶۳	۱۷۲/۵	۱۴۱۶۰	۲۲۹
۴	۵۲۸۹۲	۳۰۴/۵	۶۹۷۰۰	۳۹۷/۳	۶۲۰۵۵	۶۳۷/۵	۵۳۳۰۷	۸۸۰
۶	-	-	-	-	۳۱۶۱۳	۲۵/۷	۵۵۰۴۵	۴۹/۸
۵۰	-	-	-	-	-	-	۱۲۶۰	۶۹/۸
۵۱	-	-	-	-	-	-	۱۷۲۵	۱۱/۷
۷۶ و ۴۸	-	-	-	-	-	-	-	-
۶۲	-	-	-	-	-	۹/۳	-	-
۵۳	-	-	-	-	۱۷۹۸	۱۰/۷	-	-
۵۲	-	-	-	-	۵۸	-	-	-
جمع کل	۷۰۵۱۸	۳۳۰/۸	۸۷۹۲۲	۴۶۵/۸	۱۱۵۶۸۷	۸۵۵/۷	۱۲۵۴۹۷	۱۲۴۰/۳

ماخذ: بانک کشاورزی، گزارش عملکرد سالهای ۶۷-۱۳۷۵، بانک کشاورزی

۵۲ میلیارد ریال رسیده است که ۳۸/۳ میلیارد ریال آن از تبصره (۴) و ۱۳/۵ میلیارد ریال نیز از تبصره (۳) می‌باشد. در سال ۱۳۷۰ وام‌های تکلیفی معرفی شده وزارت جهاد سازندگی به مبلغ ۱۰۹/۸ میلیارد ریال رسید که نسبت به سال قبل آن معادل ۱۱۱ درصد رشد داشت و از این مبلغ ۶۴ درصد آن مربوط به تبصره (۴) و ۳۶ درصد (یا ۳۹/۵ میلیارد ریال) نیز مربوط به تبصره (۳) بوده است. اما در سال ۱۳۷۱ با ۲۳ درصد کاهش رشد نسبت به سال ۱۳۷۰، این مبلغ به ۸۵/۳ میلیارد ریال رسید که ۲۴/۵ میلیارد ریال کاهش داشت، با وجود این، سهم تبصره (۴) افزایش یافته است. (۱۰)

به طور کلی در طی سالهای ۶۸-۱۳۷۱ وام‌های تبصره (۴) که برای سرمایه در گردش مورد استفاده قرار می‌گرفت از روند فزاینده‌ای برخوردار بوده است و از ۴۲ میلیارد ریال به ۸۰/۴ میلیارد ریال رسیده است. این امر نشان‌دهنده این است که روند افزایش تورم موجب شده است تا تقاضا برای سرمایه در

واحد: میلیارد ریال

۱۳۷۵		
مبلغ	تعداد	مبلغ
۳۰۱/۶	۱۵۲۱۴	۴۶۵
۱۱۰۰/۵	۴۷۹۸۹	۱۰۸
۳۹/۵	۲۹۳۹۶	۳۵/۹
۱۰۲/۶	۱۹۷۱	۹۱
۲۶/۱	۲۲۴۷	۹/۷
۴۱/۷	۱۶۷۵	۱۶/۹
۴۰۲/۷	۲۱۳۴۵	-
-	-	-
-	-	-
۲۰۱۵	۱۲۰۸۳۷	۱۶۹۹/۱

گردش و یا وام‌های تبصره (۴) افزایش یابد و در مقابل وام‌های تبصره (۳) که بیشتر اشتغالزای می‌باشند از روند نوسانی و کاهنده‌ای برخوردار شوند. از سال ۱۳۷۲ نیز وام‌های تکلیفی مربوط به وزارت جهاد افزایش یافت، به طوری که بر اساس جدول شماره (۳) به حدود ۴۰۸/۷ میلیارد ریال رسید. اگر چه دو تبصره (۵۲) و (۵۳) نیز اضافه شد، اما سهم آنها از کل وام‌های تکلیفی جهاد ۸ درصد بوده است. در سال مذکور در بین زیربخش‌های دام و طیور، شیلات و آبزیان، جنگل و مرتع، آب‌خیزداری، اسکان عشایر و صنعت، دو زیربخش مهم "دام و طیور" و "صنعت" با ۱۷۹ میلیارد ریال، ۴۴ درصد وام‌های تکلیفی را به خود اختصاص داده‌اند که ۱۲۳ میلیارد ریال آن از تبصره (۳) می‌باشد.

در سال ۱۳۷۳ نیز وام‌های تکلیفی به ۵۷۵ میلیارد ریال رسید که نسبت به سال ۱۳۷۲، ۱۶۷ میلیارد ریال افزایش داشته است. در سال مذکور نیز بخش دام و طیور با ۱۷۵/۵ میلیارد ریال و بخش صنعت با ۲۹۹ میلیارد ریال، در مجموع ۸۲ درصد وام‌های تکلیفی را به خود اختصاص داده‌اند که در هر دو بخش تبصره (۳) بیشترین سهم را داشته است، به علت اینکه ۱۰۱ میلیارد ریال وام‌های دام و طیور و ۱۶۴ میلیارد ریال وام‌های صنعت از این تبصره تأمین شده است. همچنین تبصره (۳) با ۲۸۸ میلیارد ریال دارای بیشترین وام تکلیفی بوده است، در حالی که در سال ۱۳۷۲ تبصره (۴) با ۲۰۲ میلیارد ریال، حدود ۵۰ درصد وام‌های تکلیفی را به خود اختصاص داده است.

در سال ۱۳۷۴، ۴۲۵ میلیارد ریال وام تکلیفی پرداخت شده که مانند سالهای قبل صنعت با ۲۱۶/۴ میلیارد ریال و دام و طیور با ۱۲۹/۷ میلیارد ریال بیشترین وام تکلیفی را به خود اختصاص داده‌اند، اما تبصره (۴) در هر دو بخش بیشترین سهم را داشته است، زیرا ۵۴/۵ میلیارد ریال از بخش دام و طیور و ۱۷۸/۹ میلیارد ریال از بخش صنعت مربوط به وام‌های تبصره (۴) بوده است. همچنین

تبصره (۴) با حدود ۲۹۳ میلیارد ریال بیشترین وام‌های تکلیفی را به خود اختصاص داده است.

همچنین در سال ۱۳۷۵ وام‌های تکلیفی به بیش از ۵۶۵ میلیارد ریال افزایش یافت که نسبت به سال قبل از آن، ۱۴۰ میلیارد ریال بیشتر شده است و مانند سالهای قبل، دو بخش صنعت و دام و طیور هر یک به ترتیب با ۲۳۴/۴ میلیارد ریال و ۱۸۰ میلیارد ریال در مجموع ۷۳ درصد وام‌های تکلیفی را داشته‌اند. اما در بخش دام و طیور بر خلاف سال قبل، تبصره (۳) بیشترین مبلغ و در بخش صنعت مانند سال قبل تبصره (۴) بیشترین مبلغ وام تکلیفی را به خود اختصاص داده است و در نهایت وام‌های تبصره (۴) با حدود ۲۵۸ میلیارد ریال بیشترین مبلغ وام‌های تکلیفی را داشته‌اند.

به طور کلی در طی سالهای ۷۲-۱۳۷۵ دو بخش دام و طیور و صنعت بیشترین مبلغ وام را به خود اختصاص داده‌اند و سهم وام‌های تبصره (۴) نسبت به سایر تبصره‌ها بیشتر بوده است.

سیاستگذاری جهاد در انتخاب کار و سرمایه برای واحدهای تولیدی

اگر چه آمار سالهای قبل از ۱۳۷۵ در زمینه چگونگی توزیع وام‌های تکلیفی وزارت جهاد در دست نیست، اما توزیع آن در سال ۱۳۷۵ و بخصوص در زمینه وام‌های تبصره (۳) می‌تواند سیاستگذاری این وزارتخانه را در مورد انتخاب کار و سرمایه مشخص کند.

وام‌های تبصره (۳) در سال ۱۳۷۵ بین بخش‌های دام و طیور، شیلات و آبزیان، جنگل و مرتع، آب‌خیزداری و صنایع روستایی توزیع شده است. بر اساس جدول شماره (۴) وام‌های تبصره (۳) در ۶۶۵۴ طرح مورد استفاده قرار گرفت که از این تعداد سه بخش دام و طیور با ۲۵۲۰ طرح، آب‌خیزداری با ۱۸۵۱ طرح و جنگل و مرتع با ۱۱۳۱ طرح بیشترین تعداد طرح را به خود اختصاص داده‌اند و بخش

شیلات و آبیان با ۱۵۸ طرح دارای کمترین تعداد طرح می باشد. همچنین از ۶۶۵۴ طرح مربوط به تبصره (۳)، ۵۴۳۷ طرح یا ۸۲ درصد آن احداثی است و سایر آن تکمیلی می باشد. در بین زیربخشهای مورد بررسی، دام و طیور با ۱۹۳۹ طرح، آبخیزداری با ۱۸۴۷

طرح و جنگل و مرتع با ۱۰۷۹ طرح بیشترین طرح احداثی را در وامهای تخصصی تبصره (۳) به خود اختصاص داده اند. اما از نظر سهم یا نسبت طرحهای احداثی به کل طرحهای اجرا شده، بخش آبخیزداری با ۱۰۰ درصد و بخش جنگل و مرتع با ۹۵ درصد دارای

بالاترین سهم هستند.

همچنین از کل طرحهای تبصره (۳)، ۴۲۸۶ طرح یا ۶۴ درصد طرحها در مناطق محروم اجرا شده است و در بین زیربخشهای مورد نظر آبخیزداری با ۱۵۲۱ طرح و دام و طیور با ۱۴۷۵ طرح بیشترین تعداد و شیلات

جدول شماره (۳): وامهای تکلیفی توزیعی جهاد به تفکیک تبصره و زیربخش در سالهای ۶۷-۱۳۷۵

واحد: میلیارد ریال

سال	نام تبصره	دام و طیور	شیلات و آبیان	جنگل و مرتع	آبخیزداری	صنعت	اسکان عشایر	جمع کل
۱۳۷۲	۳	۱۲۲/۷	۴/۶	۴	۰/۴	۴۰	-	۱۷۲
	۴	۳۸/۹	۲۸/۵	-	-	۹۷/۹	۳۶/۵	۲۰۱/۹
	۵۲	۱۷/۹	-	۰/۱	-	۵/۹	-	۲۴
	۵۳	-	-	-	-	-	۱۰/۵	۱۰/۵
	کل	۱۷۹/۵	۳۳/۱	۴/۱	۰/۴	۱۴۳/۸	۴۷	۴۰۸
۱۳۷۳	۳	۱۰۱	۱۵/۵	۴	۳	۱۶۴	-	۲۸۷/۷
	۴	۱۶/۵	۱۹	۰/۳	-	۱۲۹	۴۳/۸	۲۰۸/۶
	۵۰	۵۸	۲	۰/۳	-	۶	-	۶۶/۷
	۵۱	-	-	-	-	-	۱۲	-
	کل	۱۷۵/۵	۳۶/۵	۴/۶	۳	۲۹۹	۵۵/۸	۵۷۵
۱۳۷۴	۳	۲۹/۵	۴/۹	۰/۳	۱۱/۵	۲۸/۸	-	۷۵
	۴	۵۴/۵	۲۸	۲	-	۱۷۸/۹	۲۸/۵	۲۹۲/۸
	۵۰	۴۵/۷	۲/۵	۰/۲	-	۸/۷	-	۵۷/۲
	کل	۱۲۹/۷	۳۵/۴	۲/۵	۱۱/۵	۲۱۶/۴	۲۸/۵	۴۲۵
۱۳۷۵	۳	۸۷/۴	۲۰	۷/۷	۶	۳۸	-	۱۵۹
	۴	۳۰	۲۴/۱	۰/۳	-	۱۸۱/۴	۲۲	۲۵۷/۸
	۵۰	۴۲/۷	۱/۹	۰/۵	۰/۳	۱۵	-	۶۰/۵
	۶۲	۱۹/۹	-	-	۳/۷	-	۴/۲	۲۷/۸
	کل	۱۸۰	۴۶	۸/۵	۱۰	۲۳۴/۴	۲۶/۲	۵۶۵/۱

ماخذ: معاونت طرح و برنامه ریزی، اداره امور تسهیلات بانکی

و آبریان با ۶۶ طرح کمترین تعداد طرح مناطق محروم را دارند و از نظر سهم، بخش آبخیزداری با ۸۲ درصد و جنگل و مرتع با ۶۶ درصد بیشترین و شیلات و آبریان با ۴۲ درصد کمترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. ضمناً از تبصره (۳)، حدود ۱۵۷ میلیارد ریال وام، جذب طرحهای جهاد شده است که ۳۷ درصد کل سرمایه‌گذاری می‌باشد. به گونه‌ای که زیربخش دام و طیور با بیش از ۱۹۲ میلیارد ریال، صنایع روستایی با حدود ۱۶۳ میلیارد ریال بیشترین سرمایه‌گذاری و آبخیزداری با حدود ۱۰ میلیارد ریال و جنگل و مرتع با حدود ۱۲ میلیارد ریال کمترین سرمایه‌گذاری را داشته‌اند. از مجموع ۱۵۸ میلیارد ریال وام تبصره (۳)، ۸۷ میلیارد ریال به زیربخش دام و طیور، ۳۷ میلیارد ریال به صنایع دستی و ۲۰ میلیارد ریال به زیربخش شیلات و آبریان اختصاص یافته است، در حالی که دو بخش آبخیزداری و جنگل و مرتع هر یک با کمترین مبلغ به ترتیب ۴/۷ میلیارد ریال و ۷/۷ میلیارد ریال وام جذب کرده‌اند. چنین توزیع وامی موجب شده است تا برای ۱۸۰۲۰ نفر اشتغال ایجاد شود. از این تعداد، ۶۳۹۲ شغل یا (۳۵ درصد) مربوط به صنایع روستایی و ۵۲۱۳ شغل یا ۳۰ درصد مربوط به دام و طیور می‌باشد و کمترین اشتغالزایی مربوط به شیلات و آبریان با ۱۱۲۶ شغل است. اما از نظر متوسط سرمایه جذب شده برای هر شغل، بخش جنگل و مرتع با ۳/۳ میلیون ریال سرمایه‌گذاری برای یک شغل و آبخیزداری با ۵/۵ میلیون ریال کمترین سرمایه‌بری را داشته است. در حالی که بخشهای شیلات و آبریان با ۴۱ میلیون ریال و دام و طیور با ۳۷ میلیون ریال بیشترین سرمایه را برای هر شغل به کار گرفته‌اند. متوسط وام جذب شده برای هر شغل در طرحهای تبصره (۳)، ۸/۷ میلیون ریال می‌باشد و در بین بخشهای مورد نظر، جنگل و مرتع با ۲/۲ میلیون ریال کمترین وام را برای هر شغل ایجاد کرده است و پس از آن

طرحهای آبخیزداری با ۲/۶ میلیون ریال قرار دارد. اما طرحهای شیلات و آبریان با ۱۸ میلیون ریال و طرحهای دام و طیور با ۱۷ میلیون ریال بیشترین متوسط وام جذب شده برای هر شغل را داشته‌اند. از بررسی صنایع روستایی و زیربخشهای مختلف کشاورزی و زیر پوشش جهاد می‌توان چنین برداشت کرد که ۸۴ درصد سرمایه‌گذاری مربوط به دام و طیور و صنایع روستایی است و ۷۹ درصد وامهای دریافتی نیز به این دو تعلق دارد و همچنین ۶۵ درصد اشتغالزایی از طریق وامهای تبصره (۳) مربوط به جهاد نیز به دو بخش مذکور تعلق دارد، اما کمترین سرمایه‌بری به بخشهای جنگل و مرتع و آبخیزداری مربوط می‌شود. البته باید در نظر گرفت که طرحهای جنگل و مرتع و آبخیزداری اشتغال دائمی به وجود نمی‌آورند. به عبارت دیگر هدف اصلی آنها حفظ محیط زیست است نه اشتغالزایی. برای بررسی چگونگی توزیع وامها می‌توان از سه شاخص سرمایه‌بری، متوسط تعداد شاغلین و سرمایه‌بری هر شغل استفاده کرد. جدول شماره (۵) سه شاخص مورد نظر را در هر نوع طرح نشان می‌دهد. براساس این جدول در بخشهای دام و طیور، شیلات و آبریان که اشتغال دائمی ایجاد می‌کند، کمترین سرمایه‌بری هر طرح مربوط به سایر طرحهای تولیدی و خدماتی با ۸ میلیون ریال و بیشترین سرمایه‌بری مربوط به تولید تخم مرغ خوراکی با ۳۶۲ میلیون ریال و همچنین تکثیر پرورش آبریان با ۲۸۹ میلیون ریال می‌باشد. این شاخص در بخشهای جنگل و مرتع و آبخیزداری که بیشتر اشتغال موقت را ایجاد می‌کنند، با کمترین سرمایه‌بری همراه است. چنان که ۳ میلیون ریال به آبخیزداری و حوزه سدها و ۳ میلیون ریال نیز به اصلاح کاربری اراضی آبخیزداری تعلق دارد و بیشترین سرمایه‌بری مربوط به طرح ساماندهی خروج دام از جنگل با ۲۶ میلیون ریال می‌باشد. شاخص متوسط شاغلین هر طرح برای

برای بررسی چگونگی توزیع وامها می‌توان از سه شاخص سرمایه‌بری، متوسط تعداد شاغلین و سرمایه‌بری هر شغل استفاده کرد.

اهمیت اعتبارات بانکی در سیاستهای

حمایتی از آن

جهت است که دولت بابت اجرای آن

هزینه‌ای را صرف نمی‌کند و

آنچه را پرداخت می‌نماید، پس از مدتی

بازپرداخت می‌شود.

از بررسی صنایع روستایی و

زیربخشهای مختلف کشاورزی و

زیرپوشش جهاد

می‌توان چنین برداشت کرد

که ۸۴ درصد

سرمایه‌گذاری، مربوط به دام و طیور و

صنایع روستایی است

و ۷۹ درصد

وامهای دریافتی نیز به این دو تعلق

دارد.

جدول شماره (۴): آمار وضعیت وام‌های توزیعی تبصره (۳) به تفکیک برنامه‌ها در سال ۱۳۷۵

واحد: درصد - میلیون ریال

نوع طرح	تعداد طرح	تعداد طرح احدانی	سهم طرحهای احدانی	تعداد طرح در مناطق محروم	سهم طرحهای مناطق محروم	کل سرمایه	وام جذب شده	تعداد شغل ایجاد شده	سرمایه‌بری هر شغل	وام بری هر شغل
دام و طیور	۲۵۲۰	۱۹۳۹	۷۷	۱۲۷۵	۵۸	۱۹۲۲۸۱	۸۷۲۵۷	۵۲۱۳	۳۷	۱۷
شیلات و آبزیان	۱۵۸	۱۳۱	۸۳	۶۶	۲۲	۳۵۷۳۳	۲۰۱۱۸	۱۱۲۶	۲۱	۱۸
جنگل و مرتع	۱۱۳۱	۱۰۷۹	۹۵	۲۷۹	۶۶	۱۱۶۲۹	۷۶۶۹	۳۲۷۴	۳/۳	۲/۲
آبخیزداری	۱۸۵۱	۱۸۲۷	۱۰۰	۱۵۲۱	۸۲	۹۹۱۵	۲۷۲۰	۱۸۱۵	۵/۵	۲/۶
صنایع روستایی	۹۹۴	۴۴۱	۲۲	۲۷۲	۲۸	۱۶۲۸۳۱	۳۶۷۷۲	۶۳۹۲	۲۵	۵/۷
جمع کل	۶۶۵۴	۵۴۳۷	۸۲	۴۲۸۶	۶۲	۲۲۲۳۷۹	۱۵۶۷۵۶	۱۸۰۲۰	۲۳	۸/۶

منابع: وزارت جهاد سازندگی، معاونت طرح و برنامه ریزی، گزارش عملکرد اعتبارات بانکی قانون بودجه سال ۱۳۷۵، جلد دوم، دفتر تسهیلات بانکی، ۱۳۷۵

جدول شماره (۵): آمار شاخصهای اقتصادی طرحهای تبصره (۳) بخش کشاورزی در سال ۱۳۷۵

واحد: میلیون ریال

نام برنامه	عنوان طرح	متوسط سرمایه هر طرح	متوسط شاغلین هر طرح	سرمایه‌بری هر شغل
دام و طیور	توسعه تولید گوشت قرمز	۷۲	۲/۳	۳۱
	توسعه تولید شیر	۹۲	۲/۲	۴۲
	پرورش مرغ و سایر ماکیان گوشتی	۲۸۳	۳۹	۷۳
	تولید تخم مرغ خوراکی	۳۶۲	۵/۹	۶۱
	تولید جوجه یک روزه	۲۱۵	۸/۱	۲۶
	زنبورداری	۸۲	۳/۳	۲۵
	سایر طرحهای تولیدی و خدماتی	۸	۱	۷
جنگل و مرتع	احداث و تکمیل توسعه واحدهای دامپزشکی	۱۲۸	۴/۴	۲۹
	تثبیت شنهای روان	۶/۹	۰/۷	۱۰
	مرتعداری و تولید علوفه	۲۰	۲/۴	۸/۳
	جنگلکاری و احیای جنگل	۷	۵	۱/۴
	ساماندهی خروج دام از جنگل	۲۶	۳	۹
شیلات و آبزیان	تجمع جنگل نشینان	۲۴	۱/۲	۲۰
	تکثیر و پرورش آبزیان	۲۸۹	۷	۴۱
	پیشگیری و مهار سیلاب	۱۲	۱/۴	۹
آبخیزداری	آبخیزداری حوزه سدهای موجود	۳	۰/۶	۵
	آبخیزداری حوزه سدهای در دست ساختمان	۳	۰/۰۷	۵۰
	اصلاح کاربری اراضی آبخیزداری	۳	۱	۳

منابع: معاونت طرح و برنامه ریزی، اداره امور تسهیلات بانکی

بخشهای دام و شیلات، کمترین تعداد مربوط به سایر طرحهای تولیدی و خدماتی و بیشترین تعداد مربوط به طرح تولید جوجه یک روزه با ۸/۱ نفر است. همچنین شاخص سرمایه‌بری هر شغل دائمی که شامل زیربخشهای دام و شیلات باشد، بیشترین آن مربوط به طرحهای پرورش مرغ و سایر ماکیان گوسشتی با ۷۳ میلیون ریال و کمترین آن مربوط به سایر طرحهای تولیدی و خدماتی با ۷ میلیون ریال می‌باشد. با توجه به دو شاخص بررسی شده بیشترین سرمایه‌بری هر شغل دائمی بین ۷۳-۷ میلیون ریال است. در مورد مشاغل موقت نیز سرمایه‌بری هر شغل بین ۱/۴-۵۰ میلیون ریال می‌باشد که طرحهای جنگلکاری و احیای جنگل با ۱/۴ میلیون ریال کمترین سرمایه‌بری را دارند.

در بخش صنعت و براساس جدول شماره (۶) سرمایه مصرف شده از طریق وامهای تبصره (۳) در سال ۱۳۷۵ بین ۸ میلیون ریال (برای صنایع دستبافت) تا ۱۸۴۲ میلیون ریال (بسرای صنایع شیمیایی) قرار دارد. کم سرمایه‌برترین زیرگروههای صنعتی مربوط به سه گروه صنایع دستبافت با ۸ میلیون ریال، صنایع بافندگی از الیاف مصنوعی با ۲۴ میلیون ریال و صنایع مصنوعات سرامیکی با ۳۵ میلیون ریال می‌باشد. از آنجایی که سرمایه به کار گرفته شده با سطح تکنولوژی مرتبط است، هر چه در کارگاه سرمایه کمتری به کار گرفته شده باشد، واحد تولیدی از تکنولوژی پایین‌تر و ساده‌تری استفاده کرده است. بنابراین با سرمایه کمتر، واحد تولیدی بیشتری ایجاد می‌شود، اما از قدرت رقابت کمتری در بازار فروش محصول برخوردار است. در مقابل تکنولوژی بالاتر به سرمایه بیشتری نیاز دارد و در بازار فروش نیز از قدرت رقابت

بیشتری برخوردار است.

شاخص دیگر متوسط تعداد شاغلین هر طرح است که اندازه کارگاه را نشان می‌دهد. زمانی شاخص متوسط شاغلین هر طرح با شاخص متوسط سرمایه آن هماهنگ است که اندازه کارگاه و سطح تکنولوژی با یکدیگر ارتباط مستقیمی داشته باشند. یعنی با افزایش سرمایه، سطح تکنولوژی و اندازه کارگاه نیز بیشتر شود. به عبارت دیگر شاخص متوسط شاغلین هر طرح نشان می‌دهد که افزایش تعداد شاغلین زمانی با بالا بودن سطح تکنولوژی همراه است که سرمایه‌بری کارگاه بالا باشد.

جدول شماره (۶) نشان‌دهنده این است که متوسط تعداد شاغلین هر طرح از ۲/۹ نفر برای صنایع بافندگی از الیاف تا ۶۱ نفر برای صنایع مصنوعات چرمی متغیر است. از طرفی مقایسه این شاخص با شاخص متوسط سرمایه هر طرح نشان می‌دهد که با افزایش سرمایه تعداد شاغلین نیز افزایش می‌یابد. البته این افزایش هماهنگ نیست، زیرا برخی از طرحهای با سرمایه بالا وجود دارند که از اشتغالزایی کمتری در مقایسه با طرحهای مشابه برخوردارند. لذا سطح تکنولوژی آنها افزایش یافته است، اما اندازه واحد تولیدی همچنان کوچک باقی مانده است. با این حال شاخص سرمایه‌بری هر شغل می‌تواند کمک کند تا واحدهای کوچک و بزرگ و واحدهای دارای تکنولوژی پایین و بالا از یکدیگر قابل تشخیص باشند. براساس این شاخص سرمایه‌بری هر شغل در صنایع روستایی بین ۱/۷-۱۰۰ میلیون ریال متغیر می‌باشد، به گونه‌ای که صنایع دستبافت و صنایع بافندگی از الیاف مصنوعی هر یک با ۱/۷ و ۸/۳

میلیون ریال پایین‌ترین و صنایع پلیمری و سایر صنایع تبدیل، صنایع شیمیایی و ادوات کشاورزی به ترتیب با ۱۰۰ میلیون ریال، ۸۸ میلیون ریال، ۷۴ میلیون ریال و ۷۳ میلیون ریال بیشترین سرمایه‌بری را دارند.

اکنون اگر تعداد شاغلین به عنوان شاخصی برای طبقه‌بندی واحدهای کوچک، متوسط و بزرگ در نظر گرفته شود و سرمایه‌بری هر شغل نیز معیاری برای تعیین سطح تکنولوژی باشد، وامهای تبصره (۳) را می‌توان به چهار گروه تقسیم کرد که در جدول شماره (۷) با عناوین طرحهای کوچک با تکنولوژی بالا و پایین، طرحهای متوسط با تکنولوژی متوسط و بالا آورده شده است. تعداد شاغلین در طرحهای کوچک بین یک تا ۹ نفر و در طرحهای متوسط بین ۱۰-۵۰ نفر است. (۱۱) در طرحهای کوچک، سرمایه‌بری یک الی ۲۰ میلیون ریال برای سطح تکنولوژی پایین و ۲۰ میلیون ریال به بالا برای سطح تکنولوژی بالا در نظر گرفته شده است. همچنین طرحهای متوسط با سرمایه‌بری ۳۰ میلیون ریال، دارای تکنولوژی متوسط و سرمایه‌بری بیش از ۳۰ میلیون ریال برای تکنولوژی بالا در نظر گرفته شده است.

با توجه به موارد فوق، ۶۱۱ طرح (۶۱ درصد طرحها) با ۳۰۴۹ نفر شاغل (۴۸ درصد شاغلین)، ۶۷۰۷ میلیون ریال (۴ درصد) سرمایه را جذب کرده‌اند و با توجه به اینکه متوسط شاغلین هر طرح ۵ نفر و سرمایه‌بری هر شغل ۲/۲ میلیون ریال می‌باشد، این طرحها جزو صنایع کوچک و با تکنولوژی پایین قرار می‌گیرند. طرحهایی با سرمایه‌بری هر شغل ۴۷/۷ میلیون ریال و متوسط شاغلین ۷ نفر جزو صنایع کوچک و با تکنولوژی بالا

جدول شماره (۶): آمار شاخصهای اقتصادی طرحهای تبصره (۳) صنایع روستایی طی سال ۱۳۷۵

واحد: میلیون ریال

نام برنامه	عنوان طرح	متوسط سرمایه هر طرح	متوسط شاغلین هر طرح	سرمایه بری هر طرح
ایجاد و توسعه صنایع غذایی	صنایع دام و طیور	۶۸۵	۱۳/۴	۵۱
	صنایع زراعی و باغداری	۴۱۱	۹/۱	۴۵
	صنایع شیلات و آبزیان	۱۱۶	۱۰/۵	۱۱
	سایر صنایع تبدیلی	۷۶۱	۸/۶	۸۸
صنایع سلولزی	صنایع جنگل و مرتع	۱۶۳	۶/۶	۲۵
صنایع نساجی و چرم	صنایع عمل آوری چرم	۷۳۸	۲۲/۸	۳۲
	صنایع مصنوعات چرمی	۷۱۹	۶۱	۱۲
	صنایع پوشاک	۱۰۰	۹	۱۱
	صنایع ریسندگی	۴۵۸	۲۱	۲۲
	صنایع بافندگی	۷۷۷	۱۳/۷	۵۷
	صنایع بافندگی از الیاف مصنوعی	۲۴	۲/۹	۸/۳
	صنایع دستباف	۸	۵	۱/۷
	صنایع رنگرزی	۴۱۸	۸/۶	۴۸
	سایر صنایع نساجی	۴۰۰	۸	۵۰
صنایع شیمیایی	صنایع شیمیایی	۱۸۴۲	۲۵	۷۴
	صنایع پلیمری	۸۶۳	۸/۷	۱۰۰
	صنایع شوینده ها	۳۸۹	۸/۳	۲۷
صنایع کانی و غیر فلزی	صنایع مصنوعات سنگی	۲۵۳	۶	۲۲
	صنایع مصنوعات سرامیکی	۳۵	۳	۱۲
	صنایع مصنوعات گچی	۳۰۱	۱۸	۱۷
	صنایع مصنوعات بتونی	۲۱۶	۴/۸	۴۵
	صنایع پودر و خاکهای صنعتی	۲۸۹	۷	۴۱
	صنایع سنگ شکنها	۲۶۰	۶/۵	۴۰
	صنایع فرآورده های نسوز	۴۵۰	۱۵	۳۰
صنایع فلزی	صنایع ادوات کشاورزی	۳۳۳	۴/۶	۷۳
	صنایع ادوات صید و صیادی	۱۹۵	۹	۲۲
	صنایع فلزی	۸۹	۴	۲۲
	صنایع لوازم خانگی	۳۲۵	۷	۴۷
	صنایع ریخته گری	۱۵۳	۳/۷	۴۲

ماخذ: معاونت طرح و برنامه ریزی، اداره امور تسهیلات بانکی

کل سرمایه	اندازه کارگاه		سطح تکنولوژی	سرمایه‌بری هر شغل	متوسط شاغلین		تعداد طرح	
	ارزش	تعداد			درصد	تعداد	درصد	تعداد
۶۷۰۷	کوچک	۳۰۴۹	پایین	۲/۲	۴۸	۶۱	۶۱۱	۶۱
۱۰۱۸۸۲	کوچک	۲۱۳۴	بالا	۴۷/۷	۳۳	۳۱	۳۰۸	۳۱
۳۴۵۳۵	متوسط	۸۴۵	متوسط	۴۱	۱۳	۶	۵۴	۶
۱۹۴۰۶	متوسط	۲۶۴	بالا	۵۴	۶	۲	۲۰	۲

ماخذ: جدول شماره (۶)

در چند سال اخیر و در زمینه‌های مختلف است، اما آمار وامهای تبصره (۳) که برای احداث واحدهای جدید به کار گرفته می‌شوند، می‌تواند نمونه مهمی از روند سیاستگذاری جهاد ارائه نماید و آثار سیاستگذاری جهاد را در گسترش واحدهای تولیدی کارپرو سرمایه‌بر نشان دهد.

نتایج حاصل از بررسی نشان می‌دهد که: * جهاد سازندگی سعی داشته تبصره‌های جداگانه‌ای برای متقاضیان ضعیفتر به تصویب برساند و از این طریق از واحدهای کوچکتر - مانند عشایر - حمایت کند.

* سیاست توزیع وامهای تکلیفی در جهاد برای سرمایه‌گذاری نشاندهنده این است که کاربری را به سرمایه‌بری ترجیح داده و از این طریق سعی داشته است با کاهش بیکاری یا جلوگیری از افزایش آن، روستا را به سمت توسعه سوق دهد.

ماخذ

- ۱- مرکز آمار ایران، سالنامه آماری سال ۱۳۷۵، مرکز آمار، ۱۳۷۶.
- ۲- بانک کشاورزی، گزارش عملکرد سالهای ۶۷-۱۳۷۵، بانک کشاورزی
- ۳- بانک کشاورزی، اداره اعتبارات
- ۴- بانک کشاورزی، اداره آمار و انفورماتیک
- ۵- بانک کشاورزی، اداره اعتبارات
- ۶- وزارت جهاد سازندگی، معاونت طرح و برنامه‌ریزی، اداره امور تسهیلات بانکی
- ۷- سازمان برنامه و بودجه، مجموعه آیین‌نامه‌های اجرایی قانون بودجه کل کشور در سال ۱۳۷۵، سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۵.
- ۸- همان ماخذ
- ۹- بانک کشاورزی، اداره اعتبارات
- ۱۰- وزارت جهاد سازندگی، معاونت طرح و برنامه‌ریزی، اداره امور تسهیلات بانکی
- ۱۱- مرکز آمار ایران، اداره صنعت، معدن و انرژی.

قرار می‌گیرند که ۳۰۸ طرح، ۲۱۳۴ نفر شاغل و حدود ۱۰۲ میلیارد ریال سرمایه را به خود اختصاص داده‌اند. به عبارت دیگر ۳۱ درصد طرحها، ۳۳ درصد شاغلین و ۶۳ درصد سرمایه مربوط به این طرحها است. طرحهای بزرگ و با تکنولوژی متوسط که متوسط شاغلین هر طرح ۱۶ نفر و سرمایه‌بری هر شغل نیز ۴۱ میلیون ریال می‌باشد، شامل ۵۴ طرح (۶ درصد طرحها) و ۸۴۵ نفر شاغل (۱۳ درصد شاغلین)، ۳۴ میلیارد ریال سرمایه را جذب کرده‌اند و در نهایت طرحهای متوسط و با تکنولوژی بالا با سرمایه‌بری هر شغل ۵۴ میلیون ریال و ۱۸ نفر شاغل برای هر طرح، با تعداد ۲۰ طرح (۲ درصد طرحها) و ۳۶۴ نفر شاغل (۶ درصد شاغلین)، حدود ۲۰ میلیارد ریال سرمایه را به خود اختصاص داده‌اند. بنابراین سیاستهای جهاد سازندگی در زمینه انتخاب تکنولوژی یا اشتغالزایی به گونه‌ای است که ۶۷ درصد سرمایه به ایجاد صنایع کوچک گرایش داشته و از این طریق ۸۱ درصد اشتغالزایی را ایجاد کرده است. به همین دلیل سیاستگذاری بیشتر به سمت اشتغالزایی گرایش داشته است تا تکنولوژی برتر.

نتیجه گیری

وامهای تکلیفی به دلیل پرداخت یارانه برای متقاضیان از اهمیت زیادی برخوردار است. به همین دلیل دولت از آن به عنوان ابزاری برای حفظ و گسترش واحدهای تولیدی استفاده می‌کند. وزارت جهاد سازندگی نیز در واحدهای تولیدی زیر پوشش خود از طریق انتخاب متقاضی و معرفی وی به بانکها، بخصوص بانک کشاورزی، در سیاستگذاری اقتصاد روستا نقش مهمی را ایفا می‌نماید و در گسترش واحدهای کوچک و بزرگ با تکنولوژی پایین و بالا تأثیر می‌گذارد. بنابراین توزیع وامهای تکلیفی روند سیاستگذاری را نشان می‌دهد. اگر چه دستیابی به این سیاستگذاری نیازمند آمار کافی